

Отримано: 23 жовтня 2023 р.

Прорецензовано: 6 листопада 2023 р.

Прийнято до друку: 8 листопада 2023 р.

e-mail: maryna.nazarenko@pdaa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3537-1149>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-19(87)-119-122

Назаренко М. М. Особливості формування іншомовної компетенції у здобувачів вищої освіти спеціальності «Ветеринарна медицина». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 19(87). С. 119–122.

УДК: 378.147:636.09

Назаренко Марина Миколаївна,
старший викладач,
Полтавський державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА»

У статті аналізується питання формування іншомовної комунікативної компетенції у здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей. Автор розглядає досвід вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням студентами-ветеринарами. Навчальна дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням» має свою специфіку викладання. Оскільки її пріоритетним завданням є підготовка фахівців з високим професійним рівнем, здатних працювати в іншомовному середовищі.

Проблема вивчення іноземної мови здобувачами вищої освіти для різних професійних напрямків викликає інтерес багатьох науковців, методистів та викладачів.

Мета даної роботи полягає у дослідженні проблеми формування іншомовної комунікативної компетенції як необхідної складової професійного розвитку студентів спеціальності «Ветеринарна медицина».

В рамках дослідження розглядаються поняття «комунікативна компетенція», «іншомовна комунікативна компетенція», «метод».

Основна увага приділяється аналізу ефективних методів при вивченні іноземних мов студентами-ветеринарами. Це – ментальна мапа, ділова гра, метод проєктів.

Ментальна мапа – це відносно нова технологія формування іншомовної компетенції, метод зручного запису і систематизації інформації.

Ділова гра визначається як спосіб імітації ситуації з моделюванням професійної діяльності шляхом гри за попередньо повідомленими правилами.

Метод проєктів забезпечує поєднання теоретичних знань та їхнього практичного втілення, це акт творення творчого продукту, особливий тип інтелектуальної діяльності, який спрямований на практичне дослідження.

Розвиток у студентів професійної іншомовної компетенції є пріоритетним напрямком процесу навчання на немовних факультетах, що потребує розробки ефективної методики викладання іноземної мови у закладах вищої освіти.

Ключові слова: іншомовна комунікативна комунікація, іноземна мова за професійним спрямуванням, метод, ментальна мапа, ділова гра, метод проєктів, ветеринарна медицина.

Maryna Nazarenko,
senior lecturer,
Poltava State Agrarian Academy

THE PECULIARITIES OF THE FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS OF THE SPECIALTY “VETERINARY MEDICINE”

The article analyzes the issue of the formation of foreign language communicative competence among students of higher education in non-linguistic specialties. The author considers the experience of learning a foreign language for specific purposes by veterinary students. The educational discipline “Foreign Language for Specific Purposes” has its own specifics of teaching. Since its priority task is the training of specialists with a high professional level, able to work in a foreign language environment.

The problem of learning a foreign language by students of higher education for various professional fields is of interest to many scientists, methodologists and teachers.

The purpose of this work is to study the problem of the formation of foreign language communicative competence as a necessary component of the professional development of students of the “Veterinary Medicine” specialty.

Within the framework of the study, the concepts of “communicative competence”, “foreign language communicative competence”, “method” are considered.

The main attention is paid to the analysis of effective methods in the study of foreign languages by veterinary students. These are a mind map, a play role, a project method.

A mind map is a relatively new technology for the formation of foreign language competence, a method of convenient recording and systematization of information.

A play role is defined as a way of simulating a situation with simulation of professional activity by playing according to previously announced rules.

The project method provides a combination of theoretical knowledge and their practical implementation, it is the act of making a creative product, a special type of intellectual activity aimed at practical research.

The development of students’ professional foreign language competence is a priority direction of the learning process at non-language faculties, which requires the development of an effective method of teaching a foreign language in higher education institutions.

Keywords: foreign communicative competence, foreign language for specific purposes, method, mind map, role play, project method, veterinary medicine.

Актуальність теми. Інтеграція України в європейський та світовий простір передбачає внесення змін до системи вищої освіти. Наразі пріоритетним завданням закладів вищої освіти є підготовка фахівців з високим професійним рівнем, які здатні використовувати набуті знання як в українському, так і в іноземному професійному середовищі. В умовах глобалізації формування іншомовної комунікативної компетенції стає необхідною частиною професіоналізму сучасного фахівця

в різних галузях економіки. Як вважає А. В. Спіжова, «здійснення ефективної міжкультурної взаємодії, необхідної для подальшого розвитку людства, неможливе без формування в усіх членів людського співтовариства полікультурної компетентності, яка включає в себе знання про культурне середовище представників інших національностей, особливостях ціннісних ієрархій, визнаних різними соціумами. Сучасні тенденції світового розвитку призвели до необхідності виховання полікультурної особистості, готової до співробітництва, здатної вести діалог і ефективно здійснювати міжкультурну комунікацію в професійній сфері» (Спіжова, 2010).

Проблема вивчення іноземної мови здобувачами вищої освіти для різних професійних напрямків викликає інтерес багатьох науковців, методистів та викладачів. Варто відзначити роботи таких дослідників, як: Н. В. Ягельська, Л. І. Богатикова, Т. Хатчінсон, А. Вотерс, Т. Дадлі-Еванс, В. Куніцина, М. Бобнева, А. Грачов, Л. Росс, І. Бім, Г. Барабанова, С. Ніколаєва, С. Шатілов тощо.

Мета даної роботи – дослідити проблему формування іншомовної комунікативної компетенції як необхідної складової професійного розвитку студентів немовних спеціальностей (на прикладі фаху «Ветеринарна медицина»).

Науковці визначають поняття «комунікативна комунікація» як сукупність особистісних властивостей і можливостей, а також мовних і немовних знань і умінь, що забезпечують комунікативну діяльність людини. Структура комунікативної компетенції співвідноситься зі структурою мовної особистості, проте не тотожна їй.

Структура мовної особистості містить три рівні:

- 1) вербально-семантичний;
- 2) когнітивно-тезаурусний;
- 3) мотиваційно-прагматичний.

На думку О. Ю. Корж, О. А. Ціхоцької, комунікативна компетенція являє собою структуру, яка має п'ять рівнів:

- 1) психофізіологічні властивості особистості, які визначають мовно-мислительну і власне комунікативну здатність людини, допомагають успішному спілкуванню чи заважають йому;
- 2) соціальні характеристики та статус особистості;
- 3) культурний фонд особистості;
- 4) мовна компетенція особистості;
- 5) комунікативні знання, вміння, навички учасників комунікації, володіння комунікативними нормами, набір комунікативних стратегій і тактик, здатність до їх оптимальної мовної реалізації, вміння встановлювати і підтримувати комунікативних контакт (Корж, 2018).

Є. Милосердова, О. Гойхман виділяють наступні компоненти іншомовної комунікативної компетенції:

- 1) соціолінгвістичний (здатність використовувати і перетворювати мовні форми відповідно до екстралінгвістичної ситуації);
- 2) соціальний (здатність і готовність до спілкування, бажання та вміння контактувати з іншими людьми);
- 3) прагматичний (володіння всім комплексом комунікативної поведінки, сукупністю норм і традицій спілкування у певній лінгвокультурній спільноті);
- 4) аутолінгводидактичний (процес самостійного і безперервного вдосконалення мовної майстерності);
- 5) дискурсивний (здатність розуміти співрозмовника, дотримання логічної послідовності окремих висловлювань в різних комунікативних моделях) (Корж, 2018).

Викладання іноземної мови за професійним спрямуванням має певні особливості. Ця навчальна дисципліна має інтегральний характер, оскільки вона тісно пов'язана з фаховими дисциплінами. Викладач повинен забезпечити оволодіння студентами іншомовною комунікативною компетенцією та здатність застосовувати ними фахові знання в іноземному професійному середовищі. Володіння іноземною професійно-орієнтованою мовою має велике значення для розвитку особистості студента та його професійних здобутків. Знання іноземної мови дозволить активно займатися науковою роботою за кордоном, досліджувати роботи іноземних науковців, брати участь у міжнародних наукових конференціях. Готовність майбутнього фахівця до комунікації іноземною мовою забезпечить йому гідне місце на українському та світовому ринку праці. Крім того, здобувачі вищої освіти можуть продовжити навчання закордоном. Щоб мати змогу досліджувати іноземну наукову літературу, студенти мають навчитися читати, перекладати та аналізувати тексти, письмово та усно спілкуватися професійно-орієнтованою іноземною мовою. Тому постає потреба у вдосконаленні методів і технологій навчання.

У даній роботі розглянемо ефективні методи навчання іноземної професійно-орієнтованої мови для здобувачів вищої освіти спеціальності «Ветеринарна медицина». На нашу думку, такими методами є ментальна мапа, метод проєктів та ділова гра.

Ментальна мапа – це відносно нова технологія формування іншомовної компетенції, метод зручного запису і систематизації інформації. У сучасній методичній літературі даний термін зустрічається під назвами «карта пам'яті», «карта розуму», «карта думки», «інтелект-карта», «інтелектуальна карта», «концепт-карта», «асоціативна карта».

Ментальна мапа – це схема, на якій зображуються слова, поняття, ідеї, завдання, інші елементи, розташовані радіально навколо основного поняття. Метод «ментальна мапа» був винайдений Тоні Бьюзеном, англійським психологом. Ментальна мапа показує графічне вираження багатовимірного процесу мислення, вона відображає систему мислення людського мозку. Використання ментальних мап допомагає студентам ефективно засвоювати лексичні одиниці. Цей метод є зручним інструментом для відображення процесу мислення та структуруванню інформації у візуальній формі, що втілюється у вигляді деревовидної схеми, на якій відображені пов'язані між собою слова, поняття, ідеї, концепти тощо (Колтунович, 2019: 21). Це графічне вираження процесів багатовимірного процесу загального системного мислення, спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Використання ментальних мап на заняттях забезпечує поєднання розумової і практичної діяльності студентів. Ментальні мапи можуть укладатися як викладачем, так і здобувачами вищої освіти. За допомогою цієї техніки студенти можуть аналізувати інформацію, поділяти її на частини, а також синтезувати, поєднуючи окремі елементи в одне ціле. На заняттях з іноземної мови ментальні мапи полегшують роботу з іншомовним текстом, вони являються опорою для оволодіння лексичним навиком.

Т. Бьюзен розробив правила створення ментальних карт:

1. Ключове слово або поняття розташовуються в центрі.
2. На карті можуть використовуватися малюнки та схеми.
3. Кожне відгалуження має свій колір.
4. Для створення малюнку використовуються кольорові олівці або маркери.
5. Основні галузі з'єднуються з центральним концептом, а гілки подальшого порядку поєднуються з головними гілками.
6. Гілки повинні бути вигнутими, а не прямими.
7. Кожна гілка позначається одним ключовим словом.
8. Для кращого запам'ятовування краще використовувати малюнки, картинки, асоціації.

На думку методистів, застосування цієї техніки на занятті з іноземної мови дозволяє мотивувати студентів, організувати колективну діяльність, здійснювати диференційний підхід до кожного здобувача, організувати самостійну роботу, навчити здобувачів користуватися словниками та довідковою літературою, розвивати творчі та інтелектуальні здібності, мислення, пам'ять, увагу тощо (Колтунович, Поліщук, 2019).

Ментальну карту можна використовувати при вивченні нової лексики, закріпленні вивченого лексичного матеріалу, для роботи з граматичним матеріалом, з текстовим матеріалом (складання планів переказів текстів у вигляді ментальних карт), для створення вербальних опор під час усного виступу, при поданні результатів проєктної діяльності, проведенні дискусій та дебатів.

У процесі підготовки ментальних карт здобувачі вищої освіти закріплюють вивчений матеріал, систематизують знання, тренують загальне розуміння тексту, розвивають творчі здібності, навчаються працювати в команді, аналізують пройдений матеріал. Вивчення іноземної мови здобувачами вищої освіти за фахом «Ветеринарна медицина» передбачає опанування великої кількості термінів. Використання ментальних карт сприяє їх кращому візуальному сприйняттю, групуванню та засвоєнню.

Іншим ефективним методом для формування іншомовної комунікативної компетенції є ділова гра. У педагогічній літературі подається визначення ділової гри як імітації ситуації з моделюванням професійної діяльності шляхом гри за попередньо повідомленими правилами (Шевченко, 2017: 173). Виділяють такі основні характеристики ділових ігор: 1) моделювання професійної діяльності в процесі гри; 2) спільна колективна діяльність; 3) розподіл ролей між учасниками гри; 4) емоційний характер навчання; 5) наявність системи індивідуального чи групового оцінювання.

Під час ділової гри здобувачі вищої освіти намагають моделювати ситуації, що можуть виникнути у процесі їх професійної діяльності. Для ветеринарів-медиків можна виділити наступні ситуації іншомовного професійного спілкування: проведення консультацій та надання допомоги у ветеринарних клініках або сільськогосподарських підприємствах за кордоном, стажування у закордонних клініках, участь у міжнародних конференціях, надання консультацій іноземцям. Формування навичок іншомовного спілкування у ветеринарів-медиків дозволяє їм правильно оцінювати, аналізувати, представляти інформацію, переконувати та обґрунтовувати власну точку зору.

На нашу думку, іншим ефективним методом викладання іноземної мови є метод проєктів. Він забезпечує взаємодію студентів з різним рівнем володіння іншомовною компетенцією. Метод проєктів не є новою технологією в освіті. Він був заснований Дж. Дьюї, який вважав, що цей метод допомагає аналізувати проблеми з реального життя. Він забезпечує поєднання теоретичних знань та їхнього практичного втілення. На думку педагогів та методистів, проєкт – це акт творення творчого продукту, особливий тип інтелектуальної діяльності, який спрямований на практичне дослідження. Метод проєктів передбачає організований викладачем і самостійно виконуваний здобувачами освіти комплекс дій, коли вони можуть бути незалежними під час прийняття рішень та відповідають за свій вибір. Він дозволяє використовувати фонові знання студентів для вирішення конкретної практичної задачі, стимулюючи розвиток критичного мислення. На заняттях з іноземної мови ця технологія повинна застосовуватися таким чином, щоб забезпечити реалізацію практичних результатів у професійній діяльності студентів. Якщо матеріал відповідає професійним інтересам та здібностям учасників, то і виникає зацікавленість у вирішенні задач. Під час роботи над проєктом активізуються попередньо засвоєні знання з іноземної мови та фахових дисциплін, відбувається процес набуття нових знань і вмінь.

Проєкт – це колективна робота, яка складається із синтезу індивідуального внеску кожного учасника і спільного досягнення кінцевого продукту. Часто при використанні цього методу викладач поділяє здобувачів на групи. Важливо підібрати правильний принцип поділу учасників проєкту на відповідні групи, враховуючи рівень володіння іноземною мовою, спільні інтереси та підходи до вирішення поставлених задач. Працюючи у команді студенти вчаться взаємодіяти один з одним, вирішувати складні проблеми, критично мислити, виходити на кінцевий результат, аналізувати ситуацію. Цей метод дозволяє студентам з низьким рівнем знань працювати в команді, активізувати свої здібності, ставати вмотивованими. При використанні методу проєктів у навчальному процесі викладач повинен правильно визначити цілі навчання, чітко формулювати проблему, підбирати адекватні критерії оцінювання роботи студентів, навчити аналізувати проблеми, що виникають під час реалізації різних проєктів.

Висновки та перспективи подальшого розвитку. На нашу думку, здатність майбутнього ветеринара-медика спілкуватися в іншомовному середовищі є невід'ємною частиною у професійній діяльності сучасного фахівця. Це забезпечить його конкурентоспроможність як на українському, так і на світовому ринку. Ми розглянули методи ментальної карти, проєктів та ділової гри як засоби, що сприятимуть ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетенції у здобувачів вищої освіти. Перспективою подальшої роботи є пошук інших методів, які матимуть комунікативний характер і сприятимуть вмотивованому оволодінню іноземною мовою студентами немовних спеціальностей.

Література:

1. Кожушко С. П. Інтерактивні технології навчання у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до професійної взаємодії. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія.* 2017. № 2. С. 244–249.
2. Колтунович Т. А., Поліщук О. М. Використання ментальних карт як засобу візуалізації у процесі викладання соціальної психології. *Молодий вчений.* 2019. № 7.1 (71.1). С. 19–26.

3. Корж О. Ю., Ціхоцька О. А. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції як важливої складової майбутнього професійно-ділового спілкування студентів немовних спеціальностей. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (філологічні науки)*. 2018. № 7 (321). С. 180–187.

4. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11–18.

5. Спіжова А. В. Формування полікультурної компетентності як ядра професійної компетентності фахівців легкої промисловості. *Наукові записки. Серія "Психологія і педагогіка". Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 22-23 квітня 2010 року "Міжнародна комунікація: мова – культура – особистість"*. Острого: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2010. Вип. 15. С. 355–359.

6. Шевченко Ю. В. До питання інтенсифікації навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів юридичного факультету. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць / укладачі: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, О. Ю. Костиук*. Острого: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2017. Вип. 64. Ч. 2. С. 186–190.

References:

1. Kozhushko S. P. Interaktyvni tekhnolohii navchannia u pidhotovtsi maibutnix fakhivtsiv turystychnoi haluzi do profesiinoi vziaemodii [Interactive learning technologies in the preparation of future specialists in the tourist industry for the professional interaction]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya: Pedagogika i psykholohiia* [Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Pedagogics and Psychology]. 2017. №2. P. 244–249.

2. Koltunovych T. A., Polishchuk O. M. Vykorystannia mentalnykh kart yak zasobu vizualizatsii u protsesi vykladannia sotsialnoi psykholohii [The use of the mind maps as a means of visualization in the process of teaching social psychology]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist]. 2019. №7.1 (71.1). P. 19–26.

3. Korzh O. Yu., Tsikhotska O. A. Rozvytok inshomovnoi komunikativnoi kompetentsii yak vazhlyvoi skladovoi maibutnoho profesiino-dilovoho spilkuvannia studentiv nemovnykh spetsialnosti [Development of foreign communicative competence as an essential component of the future professional and business communication of students of non-linguistic specialities]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka (filolohichni nauky)* [Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University (Philological Sciences)]. 2018. №7 (321). P. 180–187.

4. Nikolaieva S. Yu. Tsili navchannia inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnogo pidkhotu [Objectives of learning foreign languages in the aspect of competence approach]. *Inozemni mowy* [Foreign Languages]. 2010. №2. P. 11–18.

5. Spizhova A. V. Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti yak yadra profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv lehkoj promyslovosti [Formation of multicultural competence as the core of the professional competence of light industry specialists]. *Naukovi zapysky. Seriya "Psykhologhiia i pedahohika". Materialy mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii 22-23 kvitnia 2010 roku "Mizhnarodna komunikatsiia: mova – kultura – osobystist"* [Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Psychology and Pedagogics Series. Materials of the International Scientific and Practical Conference, 22-23 April 2010]. Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia", 2010. Vyp. 15. P. 355–359.

6. Shevchenko Yu. V. Do pytannia intensyfikatsii navchannia anhliiskoi movy za profesiinym spriamuvanniam studentiv yurydychnoho fakultetu [To the issue of intensification of teaching ESP to the students of law faculty]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriya «Filolohichna»: zbirnyk naukovykh prats / ukladachi: I. V. Kovalchuk, L. M. Kotsiuk, O. Yu. Kostiuk* [Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Philology Series: Collection of Scientific Works / compilers: I. V. Kovalchuk, L. M. Kotsiuk, O. Yu. Kostiuk]. Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia", 2017. Vyp. 64. Ch. 2. S. 186–190.